

Hakluyt Society, stiftet 1846.

Efter *Hakluyts* Død, skriver Sir *Clemens Markham*, havde England ingen fremragende Geograf indtil Major *Rennels* Tid¹⁾, og da han døde, blev det nødvendigt at stifte „The Royal Geographical Society“. Dette Selskab tog sig af det samtidige Behov, men der var stadig den samme Fare tilstede som paa *Hakluyts* Tid, at Opdagernes glørværdige Bedrifter til Lands og til Søs vilde gaa i Forglemmelse, med mindre *Hakluyts* Betragtninger blev adopterede og hans Eksempel fulgt. Med Optegnelserne af Opdagelsernes Bedrifter vilde ogsaa alle de værdifulde Efterretninger, som de samlede til Nytte for Eftertiden, forsvinde i, hvad *Carlyle* kalder „den grænseløse Forvirring“ (the shoreless chaos).

Disse Tanker optog Sindene hos Mænd af de mest forskellige Beskæftigelser og i de forskelligste Stillinger, men forenede i en Følelse af Pligt til at fortsætte *Hakluyts* Arbejde.

Det var i 1846, at adskillige fremragende Personer, der var opfyldt af disse Tanker, begyndte at raadføre sig med hinanden og at veksle Meninger. Saa blev da et Møde sammenkaldt den 15. December i „London Library“ med Sir *Roderick Murchison* som Dirigent.

Litteraturen, Videnskaben, Geografien, Digtekunsten og „les belles lettres“, Politiken, Biografien, Flaaden og Hæren var repræsenteret af de ledende Mænd paa disse Omraader, og Resultatet blev, at det blev besluttet: „at danne et Selskab, kaldet *Hakluyt Society*, med det Formaal at udgive og fordele mellem sine Medlemmer de sjældneste og mest værdifulde Beskrivelser om Rejser til Lands og til Søs samt geografiske Beskrivelser fra de tidligste Opdagelsesrejsers Tid til *Dampiers* Verdensomsejling.“

De atten Mænd, som affattede denne Resolution, blev Selskabets Stiftere. Sir *Roderick Murchison* blev Selskabets første Mand, en Post, han beholdt i 24 Aar, fra 1847 til sin Død 1871. Sir *Roderick*

¹⁾ 1742—1830.

var Geolog og Naturgeograf, men han havde Forstaaelsen af de Værdier, der kunde indvindes af tidligere Opdageres Beretninger og af den nationale Betydning, som det havde at optegne og bevare deres tapre Bedrifter og gøre dem let tilgængelige for Befolkningen. *Hakluyts „Principal Navigations“* havde i 1896 en Værdi af 20 £, og for *„Purchas his Pilgrims“*, mente Sir *Clemens*, var der opnaaet en Pris af 70 £.

Næst efter Sir *Roderick* stod Selskabet mest i Gæld til Mr. *R. H. Major*, som var Sekretær fra 1848 til 1858, ligesom han i mange Aar var Sekretær ved „The Royal Geographical Society“. Under hans dygtige Forvaltning havde Selskabet en lykkelig Fremgang, hvilket skyldtes hans uforlignelige Kendskab til Stoffet, hans vidtstrakte Bekendtskab til Arbejdsfæller paa de samme Omraader, hans Beredvilighed til at meddele sit Forraad af Kundskaber til andre, hans ædle Sympathi med Udgivernes Arbejde og hans indtagende Væsen. Skønt Mr. *Major* trak sig tilbage fra sin Stilling som Sekretær i 1858, vedblev han at være et højst skattet Medlem af Raadet i de næste tredive Aar.

Da Selskabet mistede sin trofaste gamle Ven Sir *Roderick Murchison* valgtes Sir *David Dundas* til Præsident for „Hakluyt Society“. Sir *David* var en dygtig Jurist, een af de mest populære Mænd i London og een af hin Tids bedste Fortællere. Han var Klassiker og en dygtig sammenlignende Geograf. Ligesom *Hakluyts* Fætter havde Sir *David* et meget fint Bibliotek med Rejsebeskrivelser, i Temple, og paa samme Maade, som *Hakluyts* Interesse for Geografien blev vakt ved hans Besøg hos Fætteren i Middle Temple, paa samme Maade blev Sir *Clemens Markhams* Sind — som han selv udtrykker det „for at sammenligne en meget ringe Person med en stor — vendt mod denne fortryllende Videnskab ved hans Besøg i Sir *David Dundas* Bibliotek og hos dets indtagende Ejer i King's Bench Walk.“

Sir *David* døde i 1877. Femten Aar før havde Sir *Clemens* gjort Sir *Henry Jules* Bekendtskab og erhvervet hans haandskrevne Oversættelse af *Friar Jordanus* samt sikret sig ham som en ivrig Støtte for Selskabet. Sir *Henry Jules* var den mest *Hakluyt*-sindede Mand, Sir *Clemens* nogensinde havde kendt. Han lignede *Hakluyt* i minutiøs og samvittighedsfuld Søgen, havde ligesom denne fantasifulde Egenskaber og poetiske Instinkter, var som denne patriotisk i sin Higen og døde som *Hakluyt* i Rustning, arbejdende til det sidste og som Formand for Selskabet. Sir *Clemens* skriver: „Jeg tror, at een af de mest rørende Hændelser i Litteraturens Historie er *Jules* Udnævnelse som korresponderende Medlem af „Académie des Inscriptions et Bel-

les Lettres", to Dage førend han døde, og hans Svar paa det Telegram, der meddelte hans Udnævnelse:

„Reddo gratias, illustrissimi domini, ob honores tanto nimios quanto immeritos. Mihi robora deficiunt, vita collabatur, accipiatis voluntatem pro facto. Cum corde pleno et gratissimo, moriturus vos, illustrissimi domini, saluto.“

[Jeg sender, højærværdige Herre, min Tak for den i saa ringe Grad fortjente Ære. Mine Kræfter svigter mig. Livet ebber ud, modtag Villien for Gerningen. Med et fuldt og taknemmeligt Hjerte sender jeg Dem, døende, højærværdige Herre, min Hilsen].

Sir *Henry Jule* døde 1889 og afløstes af Sir *Clements Markham*, der sad i Formandsstolen til 1909. Han afløstes af *Albert Gray*, C. B. K. C., som ved 300-Aarsfesten for *Richard Hakluyt's* Død 1916 udtalte følgende: „Krigens mørke Sky er endnu over os, og Aaret er gjort endnu tungere for os ved vor Præsident, Sir *Clements Markhams* beklagelige Død, et uerstatteligt Tab for Selskabet. Selskabets Raad ønsker med dyb Sorg at udtale dets Følelse for det Tab, som Selskabet i Aar har lidt ved Sir *Clements R. Marhams* Død. Han blev Medlem i 1853, var Sekretær fra 1858 til 1887 og Præsident fra 1889 til 1909. Foruden at beklæde disse Stillinger med den højeste Dygtighed, bearbejdede han for Selskabet et stort Antal af dets mest værdifulde Værker, hovedsagelig oversatte fra spansk og portugisisk, i hvilke Sprog han var en fremragende Lærd.“

„Selskabet har saaledes i næsten 60 Aar nydt direkte Fordel af hans utrættelige Arbejde, samtidig med, at hans Navn føjede Glans til dets offentlige Anseelse — en Glans, der var skabt af hans vidtrækkende Kundskaber i den geografiske Videnskab, ved hans Bedrifter paa Opdagelsesrejser og ved hans andre og mangfoldige Tjenester i Statens og Menneskehedens Interesser.“

„Det er godt for os ved denne Lejlighed at huske paa, at i den lange Liste over dem, som har arbejdet for Selskabet, staar to Navne med straalende Glans, Sir *Henry Jule* og Sir *Clements Markham*. Begge var hengivne Forskere og Tilhængere af *Hakluyt*, delende hans brændende Patriotisme og opildnede af den samme Iver for det Almenes bedste.“

Albert Gray afløstes af Sir *William Forster*, der i Øjeblikket er Selskabets Præsident.

Disse er de Mænd, der har været Selskabets Førere.

Oprindeligt var det Hensigten at begynde *Hakluyt Society's* Serier med et Aftryk af *Hakluyts* meget sjældne „*Divers Voyages touching the Discovery of America*“; men det blev forhalet og udkom

først med det syvende Bind 1852. Siden da er nu udkommet ialt 165 Bind, hvoraf de første 100 danner 1. Serie. Desuden er udkommet en Extra-Serie, hvoraf Bd. 1—12 er *Hakluyts* „The Principal Navigations, Voyages, Traffiques & Discoveries of the English Nation“, Bd. 13 „The Text & Versions of John de Plano Carpini and William de Rubruquis“, første Gang udgivet af *Hakluyt* 1598, og 14—33 „*Hakluytus* Posthumus or Purchas His Pilgrims“ af *Samuel Purchas*. Om dette sidste Værk skriver *Sir Clements Markham*: „*Hakluyt* efterlod en stor Samling af Materialer, som kom i Hænderne paa velærværdige Hr. *Samuel Purchas*, der efter nogen Tids Forløb udgav „*Hakluyts* Posthumus“ or „*Purchas* his Pilgrims“; et uvurderligt Værk, skønt beskadiget ved ukloge Forkortelser og Udeladelser.“

Af ovenstaaende fremgaar det da, at Selskabet i Løbet af de 84 Aar, det har bestaaet, har udgivet meget nær 200 Bind.

For at give Læserne en Forstaaelse af, hvad disse Selskabets Publikationer indeholder, vil jeg lade *Sir Clements Markham* selv tage Ordet, kun skal der gøres opmærksom paa, at selv om *Sir Clements elegante* Fremstilling af Publikationernes Indhold endnu staar ved Magt — saa skal blot den samlede Masse tre- eller firedobles.

Sir Clements siger i 1896: „Siden hine fjerne Dage er niogfyrrtyve Bind bleven fuldendte og danner en smuk Serie. Vi har i den sidste Halvdel af dette Aarhundrede gjort, hvad *Hakluyt* med saa megen Begejstring og Dygtighed gjorde for sine Samtidige paa *Elizabeths* Tid. Beretningerne om de gamle, heltmodige Opdagere er kommen indenfor Befolkningens Rækkevidde. De er ofte gengivne med Opdagernes egne Ord, hvis ikke, saa med en Vens eller en Ledsagers. I vore Serier fortæller *Azurara* den ædle Prins *Henrik den Søfarendes* Levnedsløb. Der er intet paa anden Haand. *Columbus* fortæller os i sine egne Breve og i sin Journal om sine Forestillinger og Længsler og om sine vigtige Foretagender, *John Cabot* og *Jaspar Corte Real* kan ikke tale til os i deres egne Ord, thi alt, hvad de nogensinde har skrevet, er gaaet tabt; men vi har gengivet Meddelelser fra Samtidige og andre Dokumenter, der fortæller os om deres Ekspeditioner. *Amerigo Vespucci* fortæller sine forunderlige Eventyr paa sin egen Maade. *Magellans* mindeværdige Rejse er fuldstændig beskrevet af *Pigafetta*, og *Fletscher*, Kapellanen, fortæller os Historien om *Sir Francis Drakes* Verdensomsejling. *Pedro de Sarmiento*, hvis Rejser skyldtes, at *Drake* viste sig i „Det stille Hav“, fortæller med sine egne Ord om hans Udforskning af *Magellans-Strædet*, om hans Udholdenhed og Taalmodighed og om hans Ængstelser og Lidelser. Det samme gør *Sir Richard Hawkins*, og det vil være vanskeligt i hele den lange Række personalhistorisk Litteratur at finde en mere for-

tryllende Fortælling, lige fra den Dag, da Dronning *Elizabeth* forandrede Navnet paa hans Skib „*Repentance*“ til „*Dainty*“ til den Dag, da den spanske Flaade endelig tog ham til Fange. Den overordentlig sjældne Beskrivelse af Verdensopdagelserne af *Antonio Galvano* er ogsaa bleven optrykt.

„Læsere, som er interesserede i hvilken som helst særlig Verdensdels Opdagelseshistorie, maa nødvendigvis kunne faa den Interesse tilfredsstillet i vort Selskabs Værker. Vore Arbejder med Hensyn til de arktiske Regioner er næsten komplet. Fortællingen om *Zeniernes* Rejse er bleven udgivet og deres Ægthed diskuteret. *Frobishers* tre Rejser og Dokumenterne vedrørende disse i Rigsarkivet, danner eet (nu 3) af vore Bind. *De Veers* forunderlige Fortælling om *Willem Barents* Rejser med dens kuriøse Illustrationer er udkommet i 2 Udgaver. *John Davis, Hudson, Baffin, Fox* og *James, Hall* og *Munk* er alle bleven udtømmende behandlere i vore Publikationer.

„Vender vi os mod Øst, beriges Selskabets Medlemmer med de tidlige Rejser til Indien og det østlige Archipel. *Gaspar Correias* „*The Lendas*“ er oversat for at give os Underretning om *Vasco da Gamas* Rejser. *John Davis* fortæller om Begivenhederne ved den første hollandske Rejse til Ostindien, og Beretningen om de første engelske Rejser under Sir *James Lancaster* fortælles os af hans Styrmand. Efter at have naaet Indien i dette behagelige og værdige Selskab, kan Læseren i vore Publikationer strejfe rundt i Østen under Ledelse af de mest usædvanlige Lærere. Med *Clavijo* kan han besøge Hoffet i Timor; gamle *Friar Jordanus* vil indføre ham i Indiens Undere; *Mendoza, Adams* og *Cocks* i Kinas og Japans; *Varthema* vil føre ham paa Pilgrimsrejse til Mecca; Sir *Henry Jules* vandrende Venner vil vise ham Cathay og Vejen dertil. Kort sagt, der er næppe et Hjørne af Østen, som ikke er beskrevet af een eller anden af de berømte Mænd, som er bleven frelst fra Forglemmelse af *Hakluyt Society*. *Herberstein, Giles Fletscher* og *Jenkinson* beskriver Rusland i gamle Dage, medens Afrika er aabnet for os af *Father Alvarez*, som fører os til *Negus* af Abyssiniens Hof, af *Barbosa* og af den mest snaksomme og mest belærende af alle Maurer, *Leo Africanus*. Vore Værker fortæller ogsaa om Philippinernes, Bermudas-Øernes og de canariske Øers Opdagelse og Besættelse, oplyser os om *Rodriguez* og *Mauritius* mærkelige Fugle og belærer os fuldt ud om de tidligste Rejser til Australien.

„Amerika, Nord og Syd, har vi ydet den samme Opmærksomhed. Med *Hernando de Soto* besøger vi Florida, og af *Strackey* lærer vi alle Detaillerne ved Virginias første Besættelse, medens *Champlain* fører os til Mexico, saa at vi kan marchere gennem de tætte Skove,

i hvis Midte Mayaernes vidunderlige Templer var skjulte, i Selskab med den store Erobrer *Herman Cortes*. I Sydamerika hører vi om alle Orinocos Vidundere af Sir *Walter Raleigh*. Vi sejler ned ad Amazonfloden med *Gonzola Pizarro* og Tyrannen *Aguirre*, lever imellem Brasiliens Vilde med *Hans Stade*, gaar op ad Rio de Plata til Paraguay med *Cabeza de Vaca* og hører om alle Vidunderne ved Opdagelsen og Erobringen af Peru og alle de overvældende Detailler i Inka-Civilisationen af selve Conquistadorerne eller deres ledsagende Præster og med deres egne Ord."

"Dette", sagde Sir *Clements*, "er Resultatet af halvtreds Aars Arbejde" — — men endnu rigere og mangfoldigere viser Værket sig nu efter yderligere 34 Aars Forløb, uden at det interessante og levende Billede, som Sir *Clements* oprullede, har forandret sig i mindste Maade.

Det er muligt, at Læsere af denne Artikel faar Lyst til at stifte Bekendtskab med denne indholdsrige Serie.

Den findes kun to Steder her i Landet, i „Det kongelige Bibliotek“, hvis Serie ikke er komplet, og i „Marinens Bibliotek“, der har hele Rækken.

Forøvrigt vil jeg benytte Lejligheden til at gøre opmærksom paa, at „Marinens Bibliotek“ er i Besiddelse af en meget stor Samling Rejsebeskrivelser, omfattende Verdensomsejlinger og Rejser til Søes, men især en meget omfattende Litteratur vedrørende arktisk Forskning, ogsaa vedrørende antarktisk, dog i knapt saa fuldstændig en Grad.

Læsning af de gamle Rejsebeskrivelser er uden Tvivl af stor Betydning for de senere Aars Opdagelsesrejser og ikke mindst for Forstaaelsen af de Foredrag, som „Det kongelige Geografiske Selskab“ lader afholde af de Mænd, der i vor Tid sætter deres Energi og Dygtighed ind paa at fortsætte de Traditioner, der er os overleverede fra vore Forfædre.
